

Petek 16. julija
Valentin. Marija

Vozil bo izreden tramvaj.

OSNUTEK PROGRAMA Komunistične partije Jugoslavije

SKLEP CENTRALNEGA KOMITEJA KOMUNISTIČNE PARTIJE JUGOSLAVIJE

(Tretje nadaljevanje. Prvi dve nadaljevanja sta bila objavljena v dvojnih številkah »Primorskega dnevnika« v nedeljo 11. in v sredo 14. t. m.)

Jugoslovska armada je zrasla iz ljudske vstaje, ki jo je vodila Komunistična partija Jugoslavije, med štiriletno nadoživelo borbo vseh narodov Jugoslavije proti imperialističnim zavajalcem in domačim izdajalcem. Jugoslovska armada — njeni borci in komandanti — so bili v vsaki borbi in v vsaki vojni misli in dejanju pripravljeni na vse, kar je bilo potrebno za osvoboditev in za ohranitev vseh narodov Jugoslavije, da se ne bi vrnila v preteklost, da se ne bi vrnila v preteklost, da se ne bi vrnila v preteklost.

Glede armade postavlja Partija naslednje naloge:

1. vsestranska krepitev Jugoslovske armade, stalno izboljševanje njene vojni tehnike in dvigovanje politične ter kulturne ravni njenih borcev in komandnega kadra;

2. dvigovanje in strokovno izpopolnjevanje komandnega kadra;
3. jačanje discipline;
4. oskrbovanje armade z moderno vojno tehniko;
5. razvijanje ljubezni ljudskih množic do Jugoslovske armade, vsestranska krepitev vezi med ljudstvom in armado.

Ker Partija sodi, da je ena izmed osnovnih nalog graditve nove socialistične družbe dvigovanje življenjske ravni delovnih ljudi, bo delala na tem, da se uredi njihovo naslednje naloge:

1. povečanje realne mezd v skladu s splošnim gospodarskim dvigom države in v skladu z nadaljnjim razvojem socialistične graditve;
2. skrajšanje delovnega časa, čim bodo to omogočile industrijske in kmetijske potrebe nadaljevalne socialistične graditve;
3. brezplačna zdravniška oskrba za vse delovne ljudi;
4. brezplačno zavarovanje vseh delovnih ljudi za starost, bolezen in za primer poškodbe pri delu;
5. razvijanje široke mreže zdravstvenih, rekreacijskih in letovišč;
6. zgraditev udobnih stanovanj za delovne ljudi;
7. vsestranska zaščita matere in otroka, ustvarjanje široke mreže porodnišnic, otroških vrtov in ustanov za predšolsko vzgojo;
8. stalno izboljševanje higienskih in zaščitnih pogojev pri delu;
9. dvigovanje medicinskih kadrov.

Dvig prosvete in kulture

Zgraditev socializma je nerazdvojno povezana z vsestranskim kulturnim in znanstvenim razvojem ter vsestranskim kulturnim dvigom ljudskih množic. Osnovni cilj kulture politike ljudske države mora biti — poleg podpiranja vsestranskega razvoja znanosti za olajšanje in pospeševanje graditve socializma — v prvi vrsti odstranitev ideoloških ostankov kapitalizma in zavestni širokih delovnih množic in njihova vzgoja v duhu socializma.

Glede na to ugotavlja V. kongres Komunistične partije Jugoslavije naslednje naloge:

1. odstranitev nepismenosti v čim krajšem roku;
2. zagotovitev obveznega sedemletnega šolanja;
3. zgraditev in organizacija novih osnovnih in srednjih šol, da bi se zadovoljile vse potrebe dežele;
4. zgraditev novih univerz in visokih šol v vseh ljudskih republikah;
5. pospeševanje in razširjanje dejavnosti obstoječih nacionalnih akademij znanosti in znanstvenih ustanov ter organizacija Zvezne Akademije znanosti;
6. boj proti mistiki in idealizmu v šolah, pa za razvijanje pouka in celotne vzgoje v duhu marksizma-leninizma;
7. zagotovitev ugodnih gnotničnih pogojev za delo znanstvenih in kulturnih delavcev;
8. zagotovitev pravilnega razvijanja in ustreznih gnotničnih pogojev za strokovnjake;
9. zagotovitev gnotničnih sredstev za dvigovanje kulture in prosvete vseh ljudskih množic;
10. ustanovljanje in organizacija knjižnic, kinematografov, gledališč, umetniških šol in drugih kulturnih ustanov;
11. razvijanje široke mreže ljudskih univerz in vseh vrst tečajev za strokovno, idejno, politično in kulturno vzgojo množic;
12. razvijanje množične fizične kulture in predstavitelne igrarstva.

Učvrstitev neodvisnosti F.L.R.I.

Federativna ljudska republika Jugoslavija je bila ustvarjena z ogromnimi žrtvami njenih narodov v heroičnem oboroženem boju proti tujim zavajalcem in domačim izdajalcem. Ona je ustvarjena iz stoletnih težnjah najboljših ljudi naših narodov. Ona zavira ljudem Jugoslavije svobodo in neodvisnost ter vsa jemno pomoč v graditvi socializma za ostvareitev napredka in blaginje za njih vse.

Narodna neodvisnost narodov Jugoslavije je pogoj za njihovo polno socializem in njihovo

dek sploh. Zato se bo Komunistična partija Jugoslavije borila za uresničitev naslednjih nalog:

1. nadaljnja okrepitev mecano politične enotnosti narodov Jugoslavije tako med vsemi njimi kakor tudi v vsaki posebej;
2. učvrstitev in nadaljnje razvijanje vsestranskega tesnega sodelovanja z deželami ljudske demokracije;
3. najmočnejše sodelovanje z Ljudsko republiko Bolgarijo in LR Albanijo ter vsestransko delo, da se ostvarijo pogoji za združitev bolgarskega in albanskega naroda ter narodov Jugoslavije po načelu nacionalne enakopravnosti;
4. miroljubno sodelovanje z vsemi državami, ki želijo sodelovati s Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo na podlagi spoštovanja njene neodvisnosti in enakopravnosti ter v okviru naravnih vezi in ustanovljene listine

Organizacije združenih narodov; 6. vsestranska delavnost in sodelovanje Federativne ljudske republike Jugoslavije v boju demokracije proti imperialističnim silam ter vojnim hujšakom;

7. podpora Federativne ljudske republike Jugoslavije vsem deželam in gibanjem, ki se bore za mir, ki so proti vmešavanju v notranje zadeve drugih dežel, a za spoštovanje njihove neodvisnosti in ki so za miroljubno sodelovanje med državami na podlagi načela Organizacije združenih narodov;

8. moralna in politična pomoč delovnega ljudstva Jugoslavije delavskim demokratičnim in narodnoosvobodilnim gibanjem ter narodom, ki se bore za svobodo, demokracijo in socializem.

IV. Program Komunistične partije Jugoslavije je program delavskega razreda Jugoslavije ter obsema izražanje in obsega interese in težnje vseh delovnih ljudi Jugoslavije.

Organizacije združenih narodov; 6. vsestranska delavnost in sodelovanje Federativne ljudske republike Jugoslavije v boju demokracije proti imperialističnim silam ter vojnim hujšakom;

7. podpora Federativne ljudske republike Jugoslavije vsem deželam in gibanjem, ki se bore za mir, ki so proti vmešavanju v notranje zadeve drugih dežel, a za spoštovanje njihove neodvisnosti in ki so za miroljubno sodelovanje med državami na podlagi načela Organizacije združenih narodov;

8. moralna in politična pomoč delovnega ljudstva Jugoslavije delavskim demokratičnim in narodnoosvobodilnim gibanjem ter narodom, ki se bore za svobodo, demokracijo in socializem.

IV. Program Komunistične partije Jugoslavije je program delavskega razreda Jugoslavije ter obsema izražanje in obsega interese in težnje vseh delovnih ljudi Jugoslavije.

Organizacije združenih narodov; 6. vsestranska delavnost in sodelovanje Federativne ljudske republike Jugoslavije v boju demokracije proti imperialističnim silam ter vojnim hujšakom;

7. podpora Federativne ljudske republike Jugoslavije vsem deželam in gibanjem, ki se bore za mir, ki so proti vmešavanju v notranje zadeve drugih dežel, a za spoštovanje njihove neodvisnosti in ki so za miroljubno sodelovanje med državami na podlagi načela Organizacije združenih narodov;

8. moralna in politična pomoč delovnega ljudstva Jugoslavije delavskim demokratičnim in narodnoosvobodilnim gibanjem ter narodom, ki se bore za svobodo, demokracijo in socializem.

IV. Program Komunistične partije Jugoslavije je program delavskega razreda Jugoslavije ter obsema izražanje in obsega interese in težnje vseh delovnih ljudi Jugoslavije.

Organizacije združenih narodov; 6. vsestranska delavnost in sodelovanje Federativne ljudske republike Jugoslavije v boju demokracije proti imperialističnim silam ter vojnim hujšakom;

7. podpora Federativne ljudske republike Jugoslavije vsem deželam in gibanjem, ki se bore za mir, ki so proti vmešavanju v notranje zadeve drugih dežel, a za spoštovanje njihove neodvisnosti in ki so za miroljubno sodelovanje med državami na podlagi načela Organizacije združenih narodov;

8. moralna in politična pomoč delovnega ljudstva Jugoslavije delavskim demokratičnim in narodnoosvobodilnim gibanjem ter narodom, ki se bore za svobodo, demokracijo in socializem.

IV. Program Komunistične partije Jugoslavije je program delavskega razreda Jugoslavije ter obsema izražanje in obsega interese in težnje vseh delovnih ljudi Jugoslavije.

Organizacije združenih narodov; 6. vsestranska delavnost in sodelovanje Federativne ljudske republike Jugoslavije v boju demokracije proti imperialističnim silam ter vojnim hujšakom;

7. podpora Federativne ljudske republike Jugoslavije vsem deželam in gibanjem, ki se bore za mir, ki so proti vmešavanju v notranje zadeve drugih dežel, a za spoštovanje njihove neodvisnosti in ki so za miroljubno sodelovanje med državami na podlagi načela Organizacije združenih narodov;

8. moralna in politična pomoč delovnega ljudstva Jugoslavije delavskim demokratičnim in narodnoosvobodilnim gibanjem ter narodom, ki se bore za svobodo, demokracijo in socializem.

IV. Program Komunistične partije Jugoslavije je program delavskega razreda Jugoslavije ter obsema izražanje in obsega interese in težnje vseh delovnih ljudi Jugoslavije.

Organizacije združenih narodov; 6. vsestranska delavnost in sodelovanje Federativne ljudske republike Jugoslavije v boju demokracije proti imperialističnim silam ter vojnim hujšakom;

7. podpora Federativne ljudske republike Jugoslavije vsem deželam in gibanjem, ki se bore za mir, ki so proti vmešavanju v notranje zadeve drugih dežel, a za spoštovanje njihove neodvisnosti in ki so za miroljubno sodelovanje med državami na podlagi načela Organizacije združenih narodov;

8. moralna in politična pomoč delovnega ljudstva Jugoslavije delavskim demokratičnim in narodnoosvobodilnim gibanjem ter narodom, ki se bore za svobodo, demokracijo in socializem.

IV. Program Komunistične partije Jugoslavije je program delavskega razreda Jugoslavije ter obsema izražanje in obsega interese in težnje vseh delovnih ljudi Jugoslavije.

Organizacije združenih narodov; 6. vsestranska delavnost in sodelovanje Federativne ljudske republike Jugoslavije v boju demokracije proti imperialističnim silam ter vojnim hujšakom;

7. podpora Federativne ljudske republike Jugoslavije vsem deželam in gibanjem, ki se bore za mir, ki so proti vmešavanju v notranje zadeve drugih dežel, a za spoštovanje njihove neodvisnosti in ki so za miroljubno sodelovanje med državami na podlagi načela Organizacije združenih narodov;

8. moralna in politična pomoč delovnega ljudstva Jugoslavije delavskim demokratičnim in narodnoosvobodilnim gibanjem ter narodom, ki se bore za svobodo, demokracijo in socializem.

IV. Program Komunistične partije Jugoslavije je program delavskega razreda Jugoslavije ter obsema izražanje in obsega interese in težnje vseh delovnih ljudi Jugoslavije.

Organizacije združenih narodov; 6. vsestranska delavnost in sodelovanje Federativne ljudske republike Jugoslavije v boju demokracije proti imperialističnim silam ter vojnim hujšakom;

7. podpora Federativne ljudske republike Jugoslavije vsem deželam in gibanjem, ki se bore za mir, ki so proti vmešavanju v notranje zadeve drugih dežel, a za spoštovanje njihove neodvisnosti in ki so za miroljubno sodelovanje med državami na podlagi načela Organizacije združenih narodov;

8. moralna in politična pomoč delovnega ljudstva Jugoslavije delavskim demokratičnim in narodnoosvobodilnim gibanjem ter narodom, ki se bore za svobodo, demokracijo in socializem.

IV. Program Komunistične partije Jugoslavije je program delavskega razreda Jugoslavije ter obsema izražanje in obsega interese in težnje vseh delovnih ljudi Jugoslavije.

Organizacije združenih narodov; 6. vsestranska delavnost in sodelovanje Federativne ljudske republike Jugoslavije v boju demokracije proti imperialističnim silam ter vojnim hujšakom;

7. podpora Federativne ljudske republike Jugoslavije vsem deželam in gibanjem, ki se bore za mir, ki so proti vmešavanju v notranje zadeve drugih dežel, a za spoštovanje njihove neodvisnosti in ki so za miroljubno sodelovanje med državami na podlagi načela Organizacije združenih narodov;

8. moralna in politična pomoč delovnega ljudstva Jugoslavije delavskim demokratičnim in narodnoosvobodilnim gibanjem ter narodom, ki se bore za svobodo, demokracijo in socializem.

Gibalne sile v boju za uresničitev programa Komunistične partije Jugoslavije — programa borbe za izgraditev socializma v Jugoslaviji — so poleg delavskega razreda kot najbolj naprednega in najbolj revolucionarnega dela jugoslovskega ljudstva majhni kmetje, srednji kmetje in vse ostale delovne množice.

Te sile so zbrane po svoji ogromni večini v naslednjih osnovnih množičnih ljudskih organizacijah: v Ljudski fronti, sindikatih, Ljudski mladini, Antifasistični fronti žen, Zaradi tega sodi Partija, da je nezgodna dolžnost vseh komunistov, da delajo najbolj aktivno za okrepitev in razvijanje teh organizacij.

Ljudska fronta

Ljudska fronta Jugoslavije je enotna obdelavska politična organizacija, v kateri ima vodilno vlogo Komunistična partija, Ljudska fronta Jugoslavije je oblika zveze delavskega razreda in delovnih kmetov, ljudske inteligence in drugih delovnih ljudi, krep-

ko organiziranih na skupnem programu.

Ko se je rodila v boju proti neljudskemu režimu in v oboroženem boju proti tujim osvajačcem in domačim izdajalcem, ko se je gradila v boju proti izdajstvu buržoazije in monarhije, se distila v tem boju sovražnikov in se razvijala v enotno krepko zvezo delovnega ljudstva, je Ljudska fronta postala po osvoboditvi glavni ginitelj v boju za socialistično preobrazbo države. Preko Ljudske fronte in z njeno pomočjo se združujejo in zbirajo nove in nove množice ter se pritegujejo v zavestno borbo za socializem. Preko Ljudske fronte se izvaja najširše in najbolj množično dvigovanje politične zavesti množic in njihova politična vzgoja v duhu socializma. Ljudska fronta je močno orodje proti vplivu odstranjenih izkoriščevalskih razredov in vsakovrstnih imperialističnih agentov na množice in proti njihovemu razdiralnemu delu. Ljudska fronta je močno oporišče ljudske oblasti v njenem boju proti ljudskim sovražnikom in škodljivcem ter v

njenih naporih za zgraditev socializma. Ljudska fronta je prav tako množično organizirano nadzorstvo nad delom ljudskih oblasti.

Enotnost frontovskih množic

Ljudska fronta je tako politična organizacija, v kateri se zbirajo vsi delovni ljudje in vsi patrioti nove Jugoslavije, katerim sta neodvisnost in svoboda njihove domovine — ki sta danes neločljivi od zgraditve socializma — v njej — nad vsakršnimi drugimi cilji in interesi.

V Ljudski fronti Jugoslavije ni imela koalicijska nikdar bistvene vloge, a enotnost frontovskih množic in njihovo strnjevanje okoli skupnega akcijskega programa sta se vedno bolj krepili na vsaki stopnji boja. Osnovna je v Ljudski fronti Jugoslavije od nekdaj bila in je ostala enotnost množic. Odprdanje reakcionarnih posameznikov, ki so se vrinili in se je vrinjalo v Fronto z namenom, da bi jo razbili — samo krepi vrste Ljudske fronte.

(Nadaljevanje)

Udela Donave je udela Evrope, je dejal nekdo, ki učenjak Niederle in danes vidimo vso resnico te njegove trditve.

Sedanji politični in gospodarski položaj podonavskih držav in možnost razvoja njihovega prometa po donavski poti vzbujajo vedno več zanimanja med državami vsega sveta in lahko rečemo, da so tvorili ti pogoji tudi v preteklosti ozadje važnih mednarodnih političnih dogodkov.

Donava izvira v Nemčiji in teče na svoji 2855 km dolgi poti skozi Avstrijo, Češko, Madžarsko, Jugoslavijo, Bolgarijo, Rumunijo in Sovjetsko zvezo. To je dejstvo, s katerim moramo računati, kadar obravnavamo podonavsko plovo in njena rešitev je naloga že večkrat na velike težave.

Po porazu Nemčije v prvi svetovni vojni so zmagovalci leta 1918 imenovali začasno mednarodno komisijo za upravo plovo na Donavi.

Člani te komisije so bili zastopniki štaborov ZDA, Anglije, Francije, Italije, Rumunije, Jugoslavije, in Češke. Predsedoval ji je angleški zastopnik.

Polagoma — je ta donavska komisija popolnoma prešla v roke Angležev in Francozov in v manjši meri Italije, dočim ostale države, ki jo najbolj zahtevale, na tem problemu, niso imele v praksi nobenega vpliva v tej ustanovi. Posebno jasen je primer Rumunije, katerega sodelovanja pri tej komisiji samo po imenu.

Versajska mirovna pogodba je potrdila in še bolj okrepila ta monopol zapadnih kapitalističnih držav na svojo izjavo o sodnih vrstah na Donavi, ki je bila proglasa kot mednarodna reka.

Dejstvo, da v kontrolni komisiji niso upoštevale mnenja zastopnikov obrežnih držav, nam zopet dokazuje, da je bila Donava v resnici v rokah tistih držav, ki ležijo izven njenega območja. Poleg tega je nastala v plovi na reki ostra konkurenčna borba med angleškimi in francoskimi kapitalisti, ki je imela zelo težke posledice.

Tarife na Donavi so bile mnogo višje od onih na Renu ali na Labi in zaradi tega je zelo trpel potniški in blagovni promet. Kontrolna komisija je potem dala povod za kritike in spore med podonavskimi državami.

Ko je nacistična Nemčija priključila Avstrijo, je berlinska vlada izjavila, da je Donava do češke meje postala nemška vodna pot. V zadnji nemški vojni pa je bila Nemčija neomejena gospodarica te važne poti.

To zgodovinsko dejstvo je posebne važnosti za podonavske države, ker so po porazu Nemčije zopet pridobile svojo svobodo in neodvisnost in se lahko posvetijo obnovi svoje gospodarske in socialne strukture. Lahko trdimo, da je to dejstvo temeljito spreminilo položaj, kot je vladal pred vojno v Podonavju.

Vičite, kako je z udeležbo stranjo resolucije Informbiroja, taka je enačena kritika, ki naj bi jo mi sprejeli kot tovariško in načelno, na temelju katere naj bi se zadržali elementi naše Partije upri partijskemu in državnemu vodstvu, da bi ustregli nekaterim voditeljem drugih partij, ki so prispeli v svobodo svoje dežele v letalih s pipo v zobeh in ki so štiri leta po štirikrat dnevno z mano pozivali po radiu množice v borbo, medtem ko smo si mi svobodo priborili peš, z orožjem v rokah, ko smo izganjali sovražnika in se srečali z Rdečo armado kot vojska z vojsko — majhna z veliko, stranska z glavno, milijon z mnogimi milijoni, toda osvobodilni in revolucionarni oboje, obe s petokrakno zvezdo na kapah. In na temelju takih enačelnih kritik naj bi mi priznali zločine, ki jih nismo storili.

Komu zdaj ne more biti jasno, da se kaže resolucija Informbiroja zaradi rezultatov, do katerih je privedla, kot velika zgodovinska zabloda in napaka. Težko se je v teh pogojih iznebiti vtisa, da poskušajo s tako vodeno kampanjo proti KPJ, čeprav samo začasno, zmanjšati veliki ugled, ki so si ga pridobili jugoslovske

narodi v vsem svetu s svojo herojsko borbo, z revolucijo, v kateri so zrušili oblast buržoazije in ustvarili oblast delovnega ljudstva na čelu z delavskim razredom, pod vodstvom KPJ, z delavskim poletom in hitrim tempom socialistične izgradnje; da zmanjšajo na nič ugled, ki si ga je pridobila Kom. partija Jugoslavije v vsem demokratičnem svetu kot organizator in voditelj vseh pridobitev nove Jugoslavije in brez slehernih skrupulov oblikti največjo osebnost v zgodovini jugoslovskega naroda, herojsko osebnost ljudskega voditelja in učitelja Tita, spoštovan in ljubljeno povod po svetu, kjer se narodi bore za osvoboditev in napredek, osebnost, katere ime je postalo eden izmed bojnih klicov daleč od Jugoslavije. Toda tega ne bodo dosegli. In misli-te si naivnost: Pri takem poslu naj bi predvsem pomagali zadrževalni elementi naše Komunistične partije Jugoslavije! Ali kakor je duhovito rekel neki član Partije v neki osnovni ednici: »Dostoj sem mislil, da sem dober partije, da sem zdrav element, to se odkaš sem prebral resolucijo

DA VEČ
KOT JE
PODRE
VIHAR
ZGRADIMO
TVOJ
POMORE
DAR

PREJSNJI ZNESEK	745.581
K. I.	1.000
Dr. DEMSAR GOJMR	1.000
BRATOZ STEFAN, ml.	500
MODIC ANTONIJA	500

SKUPAJ 748.581

(Nadaljevanje objavljanja do sedanjih darovalcev sledi).

OPOZORILO. Prispevki v skladu z zgraditev novih zidov na slovenskem kulturnem pogošču se sprejemajo: v ul. Machiavelli št. 1/L, pri vseh slovenskih in hrvaških prosvetnih društvih na Tržaškem ozemlju in pri upravi »Primorskega dnevnika« ul. S. Francosko št. 20. Za prispevek v znesku nad 100 lit prejme darovalec začasno potrdilo, na podlagi katerega pa ČASTNO PRIZNANICO glasilo se na njegovo ime.

DONAVA JE GLAVNA ŽILA evropskega gospodarstva

»Udela Donave je udela Evrope, je dejal nekdo, ki učenjak Niederle in danes vidimo vso resnico te njegove trditve.

Sedanji politični in gospodarski položaj podonavskih držav in možnost razvoja njihovega prometa po donavski poti vzbujajo vedno več zanimanja med državami vsega sveta in lahko rečemo, da so tvorili ti pogoji tudi v preteklosti ozadje važnih mednarodnih političnih dogodkov.

Donava izvira v Nemčiji in teče na svoji 2855 km dolgi poti skozi Avstrijo, Češko, Madžarsko, Jugoslavijo, Bolgarijo, Rumunijo in Sovjetsko zvezo. To je dejstvo, s katerim moramo računati, kadar obravnavamo podonavsko plovo in njena rešitev je naloga že večkrat na velike težave.

Po porazu Nemčije v prvi svetovni vojni so zmagovalci leta 1918 imenovali začasno mednarodno komisijo za upravo plovo na Donavi.

Člani te komisije so bili zastopniki štaborov ZDA, Anglije, Francije, Italije, Rumunije, Jugoslavije, in Češke. Predsedoval ji je angleški zastopnik.

Polagoma — je ta donavska komisija popolnoma prešla v roke Angležev in Francozov in v manjši meri Italije, dočim ostale države, ki jo najbolj zahtevale, na tem problemu, niso imele v praksi nobenega vpliva v tej ustanovi. Posebno jasen je primer Rumunije, katerega sodelovanja pri tej komisiji samo po imenu.

Versajska mirovna pogodba je potrdila in še bolj okrepila ta monopol zapadnih kapitalističnih držav na svojo izjavo o sodnih vrstah na Donavi, ki je bila proglasa kot mednarodna reka.

Dejstvo, da v kontrolni komisiji niso upoštevale mnenja zastopnikov obrežnih držav, nam zopet dokazuje, da je bila Donava v resnici v rokah tistih držav, ki ležijo izven njenega območja. Poleg tega je nastala v plovi na reki ostra konkurenčna borba med angleškimi in francoskimi kapitalisti, ki je imela zelo težke posledice.

Tarife na Donavi so bile mnogo višje od onih na Renu ali na Labi in zaradi tega je zelo trpel potniški in blagovni promet. Kontrolna komisija je potem dala povod za kritike in spore med podonavskimi državami.

Ko je nacistična Nemčija priključila Avstrijo, je berlinska vlada izjavila, da je Donava do češke meje postala nemška vodna pot. V zadnji nemški vojni pa je bila Nemčija neomejena gospodarica te važne poti.

To zgodovinsko dejstvo je posebne važnosti za podonavske države, ker so po porazu Nemčije zopet pridobile svojo svobodo in neodvisnost in se lahko posvetijo obnovi svoje gospodarske in socialne strukture. Lahko trdimo, da je to dejstvo temeljito spreminilo položaj, kot je vladal pred vojno v Podonavju.

Vičite, kako je z udeležbo stranjo resolucije Informbiroja, taka je enačena kritika, ki naj bi jo mi sprejeli kot tovariško in načelno, na temelju katere naj bi se zadržali elementi naše Partije upri partijskemu in državnemu vodstvu, da bi ustregli nekaterim voditeljem drugih partij, ki so prispeli v svobodo svoje dežele v letalih s pipo v zobeh in ki so štiri leta po štirikrat dnevno z mano pozivali po radiu množice v borbo, medtem ko smo si mi svobodo priborili peš, z orožjem v rokah, ko smo izganjali sovražnika in se srečali z Rdečo armado kot vojska z vojsko — majhna z veliko, stranska z glavno, milijon z mnogimi milijoni, toda osvobodilni in revolucionarni oboje, obe s petokrakno zvezdo na kapah. In na temelju takih enačelnih kritik naj bi mi priznali zločine, ki jih nismo storili.

Komu zdaj ne more biti jasno, da se kaže resolucija Informbiroja zaradi rezultatov, do katerih je privedla, kot velika zgodovinska zabloda in napaka. Težko se je v teh pogojih iznebiti vtisa, da poskušajo s tako vodeno kampanjo proti KPJ, čeprav samo začasno, zmanjšati veliki ugled, ki so si ga pridobili jugoslovske

Poudariti moramo, da so Anglija, Francija in zlasti ZDA že pri konferenci v Potsdamu v juniju 1945 jasno pokazale svoje zanimanje za plovo na Donavi in izrazile željo, da bi si zopet pridobile na tej reki položaje in prednosti, ki so jih imele v začetku tega stoletja.

Tem poskusom kapitalističnih sil se je tedaj uprla Sovjetska zveza in pozneje na pariški konferenci je svet zunanjih ministrov sklenil, da bodo sklicali šest mesecev po ratifikaciji mirovne pogodbe z Rumunijo, Bolgarijo in Madžarsko posebno mednarodno konferenco, ki naj bi pripravila novo pogodbo za plovo po tej reki.

Nedavno povabilo SZ za sklicanje te konference priča, da ima SZ namen spoštovati sklepe, ki so bili sprejeti skupaj z zapadnimi državami.

Ob tej priliki naj opomemo, da po predhodnih podatkih ves promet Anglije in ZDA na Donavi ni dosegel niti pol odstotka izvoza podonavskih držav.

Logično in pravilno bi torej bilo, da postanejo gospodarski Donave samo podonavske države in pa tiste, ki se poslužujejo te velike vodne poti za ohranitev in razvoj svojih gospodarskih in trgovskih stikov z državami Srednje in Južne Evrope.

FERRUCCIO JERMAN (ATT)

Kratke vesti

PRAGA, 14. — List »Lidova« demokracija poroča, da bo 15. avgusta odpotovala Sofija čekoslovska delegacija, ki jo podpisala z bolgarsko vlado pogodbo o povratku Slovkov, ki živijo v Bolgariji.

BUENOS AIRES. Policija je vdrila v sedež centralnega komiteja argentinskega sindikata »La Unión« in aretirala okoli 50 ljudi, ki so jih po večini takoj po pregledu dokumentov izpustili.

PRAGA. Včeraj je prispelo v Prago 300 poljskih mladincev, ki bodo pomagali češki mladini pri obnovi.

BUKARESTA. Zunanji minister Ana Pauker je včeraj popoldne sprejela posebnega delegata izraelske države. Sprejela je tudi čekoslovskega poslanika v Bukaresti.

BUDIMPEŠTA, 14. Na mednarodnem veseleju v Berlinu je vzbudila veliko zanimanje razstava državne družbe za aluminij in boksit. Ta družba je razstavila novo podjetje iz aluminija, ki ga bodo dobili izdelovali na podlagi študij madžarskih strokovnjakov. Proizvodnja se bo začela v začetku leta 1949 in bodo izdelali tisoč kosov pločnine mesečno.

BUKARESTA. Trgovinska pogodba med Rumunijo in Madžarsko določa izmenjavo blaga za 10 milijonov dolarjev. Madžarska bo dobavljala pnevmatike, preciznostne naprave in kovinske izdelke v zameno za les, baker, papir, sol, petrol in salnik.

PRAGA. Predsednik Truman je poslal predsedniku Gottwaldu pozdravsko, s katero se v imenu ameriškega ljudstva zahvaljuje za voščila čekoslovskega predsednika na praznik ameriške neodvisnosti.

IZ DNEVNIKA V. DEDIJERA

Vstaja v Črni gori

Dne 13. julija 1941 je planil v borbo ves črnogorski narod. To je bila lavina, ki se je zrušila na okupatorja in mu prizadejala ogromne izgube. Srdite borbe so bile zlasti pri Cetinju, Crmnici, Veljem Brdu, Danilovgradu, severno od Lijeve Rijeke in pri Savniku. V nekaj dneh so bila osvobojena vsa mesta razen Cetinja, Podgorice in Nikšića. Tudi ta mesta bi mogla biti osvobojena brez vsakih žrtev, toda za njihovo zavzetje niso bile izvedene nikake priprave. Ujetih je bilo 4-5 tisoč Italijanov in zaplenjena ogromno vojnega materiala. Vendar od tega plena nismo imeli koristi. Mase so ga zaplenile in raznesle in mnogo orožja je prišlo v roke peti koloni. Vstaja je iznenadila okupatorja, ki je menil, da bo preko Sekule Drijevića umiril Crno goro. Edinice divizije «Messina» so bile razpoložljive pri Rvašu-Rijeka, Crnojevića...

Da bi se poživila borba, je bilo treba ustvariti oporišče za nadaljnje delo. Sklenilo se je zavzeti Plevlje iz naslednjih razlogov:

1. Zveza s svobodnim ozemljem srbskih partizanov in oskrbovanje črnogorskega krsa.

2. Aktivizacija Sandžaka, ki je bil bogat z ljudskim materialom, in možnost pošiljanja hrane v šavniški okraj.

3. Po padcu Plevlja bi se odprle perspektive za osvoboditev ostalih mest v Sandžaku kakor Beran in Andrijevica. Na ta način bi se ustvarilo močno partizansko oporišče skoro v centru Balkana, zavarovano s planinami in globokimi rečnimi strugami.

4. Z osvojitvijo Plevlja bi zgradili vola za roge, ker je bil tu štab italijanske divizije «Pustirias». Ostale garnizije bi naglo padle.

5. Z osvojitvijo Plevlja bi zaplenili ogromno vojnega materiala, s katerim bi mogli uspešno nadaljevati borbo.

Za to akcijo je bilo v Crni gori mobiliziranih 3.500 ljudi (500 brez orožja). Ta masa je bila neoblikovana, vojaško in politično neutrujena, vendar željna borbe in se je takoj odzvala pozivu.

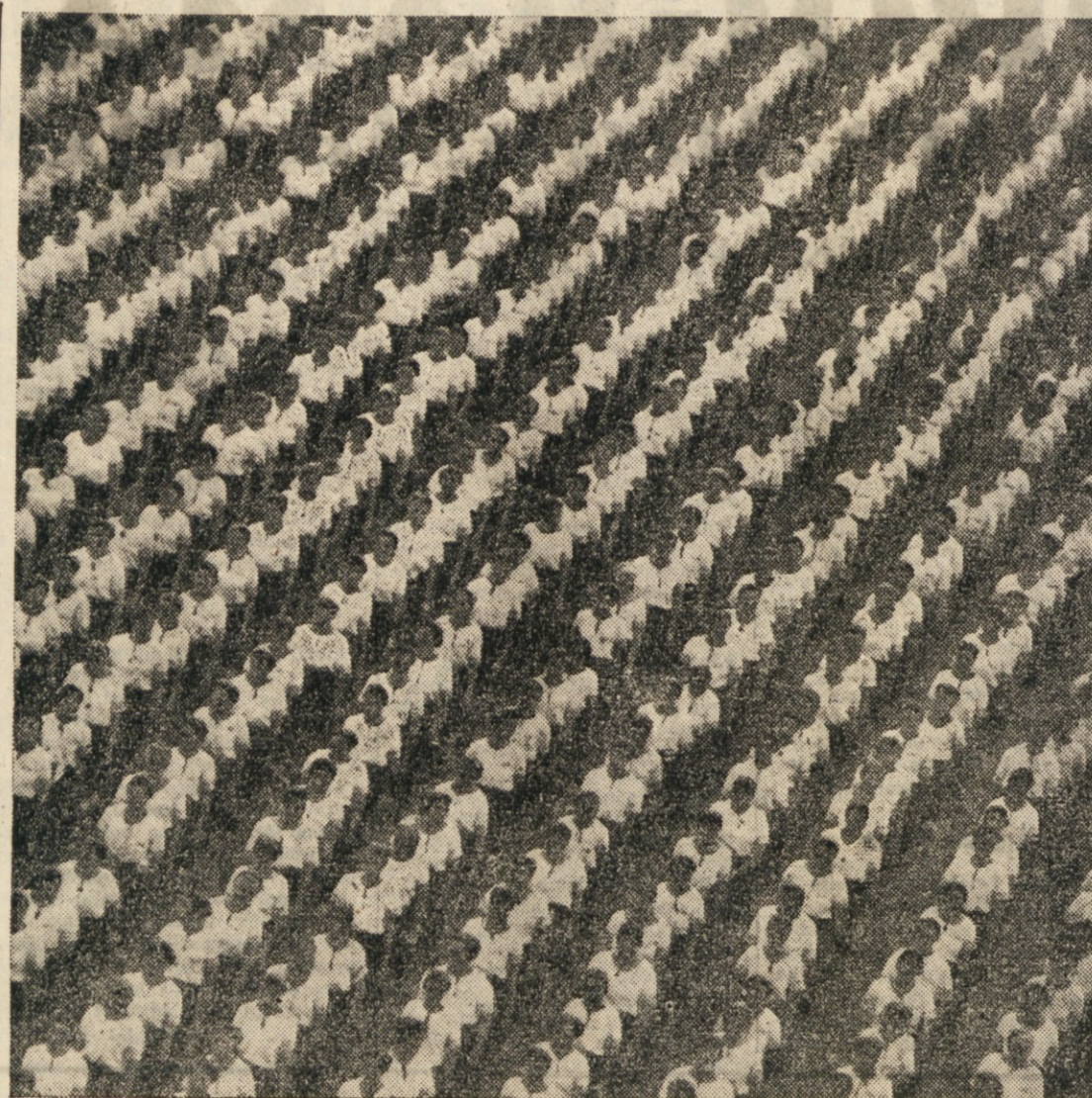
Na dan 20. novembra se je pričelo s pohodom teh sil iz vse Crne gore. Glavni center za posamezne odrede so bili: Kolašin,

čet pa je povzročalo velike težave. To ni bilo v naprej pripravljeno, ker se je pričakovalo iznenadenja.

Načrt za napad je predvideval naskok na okoliške utrde in o-benem vpad v mesto. Napad je bil odrejen v noči med 30. novembrom in 1. decembrom. S pokretom se je pričelo že ob 10 zvečer, glavni napad pa bi moral biti okrog 3 jutraj. Kljub vsem meram, ki so bile podvzete za ohranitev tajnosti, je sovražnik seznan za napad preko petokolonašev. Niti sama ura napada ni ostala neznanca. Ne glede na to so se edinice vrgle v borbo. Razvili so se težki boji okrog utrjenega mesta in v mestu samem. Sovražnik je imel ogromno ognjeno premoč v razporejenem orožju, ki je bilo nameščeno celo po strehah hiš. Ogenj je upravljajal s pomočjo izdajalskih elementov in dveh reflektorjev. Zdelo se je, da smo v vulkan-skem kotlu, ker so Plevlje v globoki dolini.

To je bila ena največjih bitk v zgodovini črnogorskega naroda. Ne verjamem, da bi v Crnogorici kdaj koli mogli pokazati več hrabrosti, kakor v tej bitki. Tokrat so bili goloroki in vpadli so v ognjeni kotel, grabec za grlo mrkega okupatorja. Spoznali so važnost Plevlja. Borba se je razvijala in naši so se prebili v središče mesta ter osvojili tri utrde. Le še malo napora pa bi se bitka obrnila v našo korist. Toda zaradi ogromne sovražne ognjene nadmoči, zaradi svitanja in starih inštitutov, ki se ni znašlo v kočljivih trenutkih, smo morali zapustiti mesto. Vzporedno z napadom na Plevlje je bilo predvideno zavarovanje komunikacij, ki so vodile v mesto.

Krstac, nedelja 24. maja. Ponoči sta prišla v Nedanjo dva bataljona — Komski 330 ljudi in Sumadinski 170 ljudi. To ni bilo predvideno in v vasi ni bilo hrane. Narod se ni hranil že nekaj dni. Kljub temu so se našli poslednji drobci. Tovariši so krenili v Krstac že okrog 6.30, a jaz in Ladko čakava konec, da nato-vorimo nekatere stvari. Dijo s komandantom Komškega bataljona, odredja, kdo bo šel v četniško zaledje. Gremo ob 8.30. Na nekaterih mestih gazimo sneg. V

Z VSESOKOLSKEGA ZLETA V PRAGI.

JANTAR

dragocena surovina, ki je že v kamenu in vseh kasnejših dobah tešila človeško ničemurnost

Ze od pradednih časov velja poleg zlata in srebra tudi jantar za dragoceno surovino, iz katere je vredno izdelovati okrasje. Ze v starem Rimu je igral jantar važno vlogo. Rimski trgovci so v njem lepo zaslužili in bi še lepše, če ne bi bilo tako težko preskrbeti si sproti tolikšne količine dragocene rude, kolikor so je Rimljanke potrebovale. Navzlic razmeroma dobrim trgovskim zvezam s severom je bilo jantara v Rimu zmerom premalo in zaradi tega je bil tudi nesorazmerno drag. Vsak lepši koček je veljal najmanj enega suznja in bili so časi, ko je bila cena jantara višja kakor cena zlata. Ko si je kasneje zaželela tudi cesarica Pompeja dragocene opreme iz jantara, si njen mož, cesar Nero ni znal drugače pomagati, kakor da je poslal na sever, v edino deželo, od koder je prihajal jantar, veliko odpravo. Ko se je ta vrnila in prinesla s seboj velikanske količine tega blaga, se je izoblikovala v Rimu pravcata jantarska moda. Veržice, prstani, naročni obroči, stekleničice za dišave, kipi in podobice — vse je moralo biti iz jantara.

Jantar pa ni prišel do veljave morda šele v razkošnem življenju starega Rima. Izkopanine kažejo, da so že Fenicjani in Asirci dajali svojim kraljem in grob dragocene jantarejve okrasje, in tudi že davno poprej, v primitivni kamni dobi, so se ljudje lepoletili iz jantarem. Tajinstveno svojstvo te rudine, da pod določenimi pogoji privlači lahka telesa, je vzbudilo v ljudstvu praznovanje, da tiče v njej vsakovrstne skrivnostne moči.

Najstarejši predmeti iz jantara, ki so se našli, so bili miselnje kot amuleti za odganjanje bolezni in zoper vse nevarnosti v vojnah. Ker prav tega izvora jantara nihče ni poznal, so se napile okrog njega neštete pravilice in legende. Med najlepše povedke o jantaru spada nedvomno tista o Phaetonu. V njej se pripoveduje, da je Phaeton oče, bog sonca Helios, pustil svojemu sinku, da je smel en dan voditi sončni voz. Ker pa je bil deček preslab, da bi mogel držati konje na povodih, so mu ušli in tako se je zgodilo, da se je zemlja na nekaterih mestih ozgala, drugod pa zamrznila. Posledica so še danes našte puščave in polarni kraji. Zevs se je nad Phaetonom tako razsrdil, da ga je pregнал v Eridanos, njegove sestre, ki so ga

objokovale, pa je zaradi sočuvstvanja spremenil v topole, ki bodo morali na veke pretakati jantarejve solze.

Danes je izvor jantara dobro pojasnjen. Dognano je, da je nastal v terciarni dobi, tako da bo njegova starost okrog 12 milijonov let. Cedit se je kakor tekoča smola iz debel macesnovcev, ki so v subtropskem podnebju tiste geološke dobe rasli na severu in nepopisni bujnosti. Odložnine tistih davno propadlih gozdov s smolo vred, ki je počasi okamnela, tvorijo tako zvano dandanašnji emodro zemljo. Je to zemeljska plast v izmeri piščih 30 kvadratnih kilometrov, razprostirajoča se v pretežnem delu ob obali vzhodne Pruske. Znana so sicer tudi še druga najdišča jantara skoraj ob vsej južni obali Vzhodnega morja, dalje na Francoskem, na Siciliji, v Romuniji in Rusiji, toda množina jantara je tu povsod tako majhna in material tako slab, da se pridobivanje ne obnese.

Od pradednih časov pa do naj-novejše dobe je bilo iskanje jantara precej ribičev. Primitivno «lovljenje» jantara je ponekod ob Vzhodnem morju tudi še dan-današnji v navadi zlasti jeni, ko viharji razorjajo morsko dno in naplavlajo iz zemlje iztrgane kosce jantara na breg. Na ta način pridobljena rudčina pa še zdaleka ne bi zadostovala za potrebe svetovnega trga. Zaradi tega so uredili na obalah, kjer so naj-bogatejša nahajališča, pravarice rudnike, kjer se spravlja jantar na dan v dnevni kopih kakor premog. Kopanje jantara je precej zamuden in drag posel, ker je treba najprej odstraniti z vrha do 40 m debelo jalovala plast, preden se pride do modre zemlje. Ta plast se potlej odkopava ter od-važja v pralnice, kjer se na veli-kih železnih rešetkah pod močnimi curki vode zemlja izpira, na rešetkah pa ostaja jantar. Večina jantara, ki ostane, pa ni za rabo, ker so kosi predebli ali pa uma-znati. Zaradi tega se spravlja jan-tar v rešetk v sortirne bobne, iz katerih pride najmanj 80 odstot-kov izmečka, ki se potem prede-la v jantarejve olje, jantarejvo kisline in jantarejve lak, ki velja zaradi svoje trdnosti in lepega sijaja za izvrstno prevleko. Ostalih 20 odstotkov pride na trg kot surovina za izdelovanje okrasja in vsakovrstnih porabnih predme-tov.

Anton Pavlovič Čehov

Dne 15. julija 1904 je umrl Anton Pavlovič Čehov, slavni ruski pisatelj. Rodil se je 17. januarja 1860 v Taganrogu ob Azovskem morju in je začel svojo literarno

pisateljstvo; s skromnimi honorarji je moral tu in on prebiti skoraj vse življenje. Pri tem pa je še podpiral svoje in nadaljeval študij na medicinski fakulteti v Moskvi. Toda s svojimi duhoviti humorističnimi sestanki se je kmalu dobil uveljavil in se že s prvimi knjigami uvrstil med najprejobjenejše pisce svoje dobe.

Čehov je napisal številne satirične zgodbe na račun stare, predrevolucionarne Rusije ter v njih s jedrim humorjem žigosal okoreli birokratizem, moralno svetlostinost takratne družbe in njen način življenja. Proslavil pa se je tudi kot dramatik in potopisev. Številna njegova dela so prevedena v slovenščino in v vse svetovne jezike.

ZAGONETNA JEZERA

Poleg „živih“ in „mrtvih“ jezer poznamo tudi taka, ki se selijo iz kraja v kraj in celo plavajoči otoki niso redkost

Jezera so nedvomno zelo zanimivo poglavje zemljepisja, posebno ker je med njimi mnogo takih, katerih skrivnosti je znano komaj razkrita, o nekaterih pa imamo do danes le še zelo negotove teorije. Domisljiva preprosta teorija se je zato vedno bavila s temi posebnostmi in si jih razložila z mišnimi pravljicami, ki pa imajo le redko resnično jedro. V apeniškem gorovju so podzemeljska jezera ali jezera s podzemeljskimi pritoki in odtoki zelo česta, mnogo jezer je nastalo tudi na ta način, da se je gora posula v dolino in zaprla odtok dolinskih rek in potokov. Tak primer je vdor gore Dobrača, od katere se je odkril dolben del in zaprl vodo v gornji Ziljski dolini. Podslj je več naselij, zamočviril gornji del doline in omogočil predvsem nastanek Presežkega jezera. Umelno nastajajo slična jezera danes z dolinskimi zaporami, ki jih grade v raznih državah za dobi-vanje pitne vode, električne sile in za namakanje suhih tal. Slične pregrade imajo lahko tudi na sprotnem namenu, kakor vidimo to pri Zaiderskem jezeru. Tam imajo jezovi namen, da onemogočajo pritok morske vode in na ta način se iz morskih tal tvori kopna zemlja. Ponekod je pri-

roda sama oskrbela to delo s tem, da si je jezero izdoblilo velik odtok za svoje vode, z druge strani pa so pritoki v stoletjih nanesti toliko gruča in zemlje, da so skoraj popolnoma zadelali globlino. Ta pojav vidimo pri našem Bohinjskem jezeru, pri katerem se na podnožju Studovja razlo-čno poznata vsaj dve črti, ozna-čujoči nekdanjo površino vode. Tako izginjajo jezera v stoletjih, temu nasproti pa imamo nekoli-ko primerov, ko je voda izginila kar naenkrat. Pred 20 leti je ne-nadoma izginilo majhno jezero v Vzhodni Prusiji. Veliko jezero Baš v ameriški državi pa je pred 22 leti skoro neopazno proniknilo v zemljo in se od tedaj ni več pokazalo. Veliko Urmijsko jeze-ro v perzijski pokrajini Azerbejdžan je pred nekoliko leti po močnem potresu skoraj popolno-ma izteklo. Razlaga za te pojave je zelo enostavna. Vodovje leži na neprodni plasti dna; ako se po kakšni prirodni katastrofi, na pr. ob potresu ali pri velikih povodnih odpro požiralnik v do-slej neprodni dnu, voda po-nikne v globlino in se ustavi šele ob novem nepropustnem sloju. Osuševanje povzroči čisto človeška roka, kar se pri nas dogaja pri Cerkliskem jezeru, kjer bo-do požiralniki kmalu toliko raz-širjeni, da bo Sloveňija izgubila eno največjih svojih znamenitosti. Na sličan način bi bilo zmanj-šano tudi Blejsko jezero, ako bi se bila uresničila zamisel oskrbi-nika brišenskih škofov, ki je ho-tel odvzeti vodo, da na jezerskem dnu napravi njive in travnike.

vrste vode. Gorenja plast je sla-ka voda, v kateri žive sladko-vodne rastline in živali, srednja je slana in ima tudi temu pri-merno rastlinstvo in živalstvo. Spodnja pa je prenasočena z žve-plenim vodikom in je tako stro-pena, da žive v nji lahko le ne-katere bakterije.

Znano je tudi, da v Mrtvem morju, ki je kljub svojemu ime-nu le jezero, ne živi nobena živa ali kako drugo živo bitje, saj ni niti rastlin v njegovi gosti, str-peni vodi. Popolnoma slična Mrt-vemu morju so številna jezera v Sahari. Se gosteja so ameriška Asfaltina jezera, od katerih sta najznamenitejši eno na antilems-ki otoku Trinidadu, drugo, daleko večje pa v Venezueli. Vrela ze-meljska smola prihaja iz globlino-ognjenika in tvorj neizčrpen rez-ervoar za asfalt. Kjer je smola že nekoliko ohlajena, se da ho-diti po njej, dasi je še vedno tekoča.

Tudi po barvi vode se neka-tera jezera močno razlikujejo od naših čistih sinjih gorskih jezer. Običajno zavisi barva vode od dna. Triglavsko črno jezero na-steno Komarč je temno zaradi omelega kamena, ki tvori nje-govo dno. V Kavkazu imajo je-ze-ro, katerega voda je res po-polnoma črna, ker je polno majh-nih delcev manganove rude. V Alžiru imajo jezero, katerega kotlina je napolnjena s pravim črnolom, njegova voda je nam-reč polna železa in kisline hra-stovih škif, ima tedaj iste se-stavine, kakor običajno črnolom. Pravi muzej pradednega sveta

PUSČAVSKO JEZERO, KI IZGINJA IN SE ZNOVA POJAVLJA.

Na vso srečo načrt gospodarskega oskrbnika ni bil izveden.

Tudi otoki v jezerih niso ni-kakršna redkost, med njimi pa jih je mnogo, ki se pojavljajo in izginjajo. Nemško jezero „Hautsee“ ima celo plavajoči otok. Po vsej priliki je bil otok pravi otok in so mu vode izpodjele zvezo z dnem. Danes nima več stika z jezerskim dnem in ga drže na površju plini, zaprti v nje-govi notranjosti. Porasel je z drevjem, katerega korenine se-gajo čisto do dna. Včasih pa se korenine potrgajo in otoček blodi svobodno po jezeru. Argentinsko jezero Ibera ima celo več slič-nih otokov, ki se ob velikih vodo-premikih in po podzemeljskem odtoku celo odplavajo v reko Pa-rana. Zelo čuden pojav se lahko opaža v nekem hanoverškem je-zeru, ki se imenuje Preroško je-zero (Prophetensee). Njegova gladina se namreč ob suhi dviga, ob nalivih pa se opazno znižuje. Se večje čudovitosti pa se lahko očita jezeru Kildinu ob murman-ski obali. Kildin ima tri različne

pa predstavlja Bajkalsko jezero. Ne samo, da je s svojimi 1500 m najgloblje jezero sveta, marveč žive v njegovi vodi živali, ki na drugod po svetu že davno izumr-le. Sicer so se v posameznosti le-že močno spremenile, v bistvu pa so še zmerom tropske živali in izvirajo iz dobe, ko je bila Sibirija še tropska zemlja.

Izredno posebnost so učenjaki odkrili pri jezeru Lopnor v kitajskem Turkestanu. To jezero si namreč prebira svoj položaj in roma od severa na jug ali pa obratno. Pri tem premikanju pa ne gre za malenkost, marveč se Lopnor seli za celih 100 km daleč. Vodovje mu dovaja reka Tarim, ki je tako dolga kakor Donava. Odtoka jezero nima, mučev njegova voda ponika v puščavstem pesku. Kolikor so do-gnala raziskovanja, je ta selitev odvisna od reke Tarima, natanč-ni vzroki tega čudovitega po-java pa so zaviti še v temu. S to uganko si bodo belile glave še mnoge učenjaške odprave.

Terminirani

Led nam je običajno simbol mra-za in le malo komu je znano, da se da segreti tudi do dokaj visoke temperature, ne da bi se spre-menilo njegovo karakteristično sta-nje. Led se da na pr. segreti na 80 stopinj C, torej na temperaturo, pri kateri bi si že prav postelno opekli prste, če bi se ga dotaknili. Tega pa se ni bati, ker mora biti pri tej temperaturi led pod pritiskom 21.000 atmosfer, drugače bi se trenutno spremenil v vodo.

Ako izgorava premog ali oglje pri nezadostnem dostopu zraka, potlej se tvori prosluli, strupeni ogljikovi monoksidi, ki zahteva vsak zimo nekaj človeških žrtev. Ogljikovi monoksidi je tudi strupe-na primes v svetilnem plinu. Če pa je za zgorevanje ogljika do-voľ zraka na razpolago, se razvija ogljikovi dioksidi ali ogljikova kisline. Ta plin se tvori tudi pri fiziološkem zgorevanju sladkorja v človeškem in živalskem organiz-mu. Z zgorevanjem sladkorja v mišicah se namreč proizvajajo me-hanična energija, s katero oprav-ljamo delo. Ogljikovo kisline ne-prestano izdihavamo, vendar tista, kar je v zraku, ne izvirja toliko od dihanja, kolikor od bruhanja vulkanov. Ker je zaradi brezbarv-nosti ne vidimo, nam je zanjo običajno tudi malo mar.

Ako se ogljikova kisline ohladi na 80 stopinj pod ničlo, se spre-meni v bele, snežinkam podobne kosmice, ki imajo kaj zanimiva svojstva. Če se sneg ogljikove ki-sline segreva, potlej se ne staja v tekočino kakor pravi sneg, ampak se neposredno razblini v plin. Znanstveniki pravijo, da se «subli-mira». Lahko pa se tak sneg v hidravličnih stiskalnicah tudi mo-čno stisne, da se spremeni v led. Led ogljikove kisline se pod ime-nom «suhi led» čedalje več rabi za hlajenje namesto navadnega vodnega ledu, ker ima nekatere dragocene prednosti. Zlati prijet-no je, da pri taljenju ne nastaja vlaga. Suhi led se žaga v kose po 10 ali 30 kg, ki se razpošiljajo v papir in vato zaviti odjemalcem. V srednje veliki hladilnici omari se drži 10 kg težek kos suhega ledu nekako štirinajst dni. Sneg ogli-kove kisline plava na vodi, ker je lažje strukture, dasi je ogljikova kisline v resnici specifično težja. Suhi led pa se v vodi takoj topi, pri čemer začne krepko izpa-rivati ogljikova kisline.

V trdnem stanju je ogljikova kisline izvrstno pripomoček za ga-šenje ognja. Ako vržemo žličico suhega ledu v skodelico gorečega petroleja, potlej nekaj ledu naglo izpari v plinasto ogljikovo kislino in ogenj se v tej atmosferi maho-ma zadusi.

Ako položimo na ploščo suhega ledu gladko kovinsko kroglo, se začne neki značilen zvok. Krogla je namreč pri običajni sobni tem-peraturi zmerom dokaj toplejša od ledu, ki začne pod njo seveda naglo izparivati. Plin, ki nastane, kroglo nekoliko privzdigne, s čimer pa kaktari izgine tudi vzrok za nastajanje novega plina in kro-gla pada takoj nazaj, da se v naslednjem trenutku začne pojav od kraja. Na ta način krogla prav naglo poskakuje na ledu in proiz-vaja značilen ton.

Višinske bolezni ni krivo toliko pomanjkanje kisika kolikor pre-sežek ogljikove kisline v krvi. S poskusi na živalih so dognali, da organizem zlahka prenese razred-čeni zrak, ki odgovarja višini 15.000 m nad zemljo, če se poprej z delj časa trajajočim vdihava njem kisika «elbere» iz krvi ogli-kova kisline. Če vdihava človek kisik nekaj ur, vendar vzelom, po-tem lahko doseže višino do 15.000 m, ne da bi potreboval hermeti-čno zaprto kabino. Dovolj je veljalo za mejno višino, ki se da doseči samo s kisikovim aparatom, 12 tisoč m.

Kirurgija je nedvomno prav ta-ko stara kakor človeški rod. Naj-starejši dokument o njej imamo izpred 5000 let in po njem se vidi, da je bila kirurgija takrat zelo tvegan posel ne samo za pacienta, ampak tudi za operatorja. Pred 5000 leti je izdal kralj Hamurabi, vladar kulturnega ljudstva Su-merijecev v Mezopotamiji, zakone, ki so predvidevali najtežje kazni za ponesrečene operacije. Tam-kaj se bere dobesedno: «Če mora zdravnik nekoga operirati z ba-kreno lanceto na očesu in če za-rad tega dotičnik izgubi oko, se naj tudi zdravniku izdere oko z bakreno lanceto». In dalje: «Ako operira rano in bolnik umre, po-tem naj zdravnik izgubi rokoka. Tako strogi zakoni gotovo niso bili dobri niti za bolnike niti za zdrav-nike, najmanj pa za napredek sa-me kirurgije.

Vulkani so preduhi na zemeljskem površju, ki so po podze-meljskih žilah zvezani z gorečim osrčjem zemlje. Iz njih prihajajo po erupcijskih kanalih na dan plini.

Izpuhtevanje plinov je znak, da ognjenik miruje, počiva. Rusko ljudstvo je prav primerno ozna-čilo vulkane z domačim imenom «sopka». Veda razlikuje po sestavi-nah plinov tri vrste vulkanskih izpuhtevajočih oblik: fumarole, ako so plini pomešani z vodo; mo-fete, kadar je glavna sestavina iz-puhtin ogljik; solfatare, ko prev-ladujejo v izpuhtevanjih žvepleni elementi.

TEDEN V SLIKAH

NOVI SOVJETSKI DELEGAT PRI OZN J. A. MALIK, KI JE NADOMESTIL ANDREJA GROMKA. NA SLIKI OD LEVE: IRANSKI ZASTOPNIK FARIS EL-KHOURI, UKRAJINSKI DELEGAT V. A. TARASENKO IN J. A. MALIK.

PREDSTAVNIKI BOLGARSKIE, NA CELU Z MINISTRSKIM PREDSEDNIKOM GEORGIJEV DIMITROVOM, NA CIRIL-METODOVI PROSLAVI V SOFIJI, KI JE POČASTILA SPOMIN TVORCA SLOVANSKE ABECEDJE.

Vsesokolski zlet v filmu

Fotek XI. vsesokolskega zleta v Pragi bo film. Zlet dijaštv, naraščajnikov in naraščajnic in glavni zletni dnevi članstva, mo- gočni pohodi po Pragi in vsi nastopi na strahovskem stadionu so bili posneti za največji češko-slovaški film. Na strahovskem stadionu dela ogromen štáb film-skih delavcev: 10 režisérjev, ka-terim načeljuje glavni režiser Jiri Weiss, deset kameramanov pod vodstvom O. Pečenke, šef zvoka Zavadil. 120 filmskih delavcev pod vodstvom direktorja V. Ku-belika ustvarjajo delo, ki bo na 65.000 metrih gradiva, v glav-nem v barvah, pokazalo svetu in poznejšim rodovom slaven narodni dogodek. Film bo dokumentaren in bo prikazal tako slavnostno in ko-lektivno, kakor tudi ljudsko in osebno stran XI. vsesokolskega zleta v Pragi. V sodelovanju z ra-dijsko postajo je bilo sneto 15 resničnih dogodkov iz sokolskega življenja, ti dogodki so bili foto-grafirani že spomlad. Filmski delavci so že pred zletom obiskali vse kraje Českoslovaške republi-ke, od koder so prinesli najrazli-nejše reportaže, ki bodo monti-rane v glavni film. Filmali so predvsem v času vaj in sodele-vanje z vodstvom Sokola je zelo dobro. Prireditveni odbor je šel filmskim delavcem zelo na roko. Cena zletnega filma ne sme biti večja od najdražjega českoslo-vaškega koloriranega filma, to je ne sme presegati 22 milijonov Kčs. Ker je delo na tem filmu izredno obsežno in ker se bodo nekatere scene fotografirale še po zletu, je računati s tem, da ne bo film gotov pred začetkom zim-ske sezone, zato bo pa vsekakor med najlepšimi českoslovaškimi barvnimi filmi.